

Η ΥΠΗΡΕΣΙΑ ILSAS+: ΝΕΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ - INTEGRATED LIBRARY AS A SERVICE (ILSAS+): NEW OPPORTUNITIES AND PERSPECTIVES FOR THE GREEK ACADEMIC LIBRARIES

Δημήτριος Κουής, Αναπληρωτής Καθηγητής

Εργαστήριο Διαχείρισης της Πληροφορίας, Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Αιγάλεω, Αθήνα, dkouis@uniwa.gr

1. Εισαγωγή

Ο σχηματισμός κονσόρτσιουμ / ενώσεων / συνδέσμων βιβλιοθηκών (Library consortia) με στόχο την κοινή δράση, είναι μια πρακτική που εφαρμόζεται εδώ και έναν αιώνα (Liu & Fu, 2018). Τα κονσόρτσιουμ των βιβλιοθηκών αποτελούνται από δύο ή περισσότερες βιβλιοθήκες με στόχους όπως ο διαμοιρασμός πόρων, η ανάπτυξη κοινών υπηρεσιών με σκοπό την μείωση των εξόδων, η ανταλλαγή τεχνογνωσίας κ.λπ. (Rosa & Storey, 2016). Ειδικά σε ότι αφορά στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, η συγκεκριμένη επιλογή αποτελεί μονόδρομο αν λάβει κανείς υπόψη του τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν εξαιτίας της περικοπής των προϋπολογισμών τους τα τελευταία χρόνια (Machovec, 2014).

Οι τεχνολογικές εξελίξεις και κυρίως ο μετασχηματισμός των παραδοσιακών υπηρεσιών που οι βιβλιοθήκες προσφέρουν μέσα από τη μετάβαση στο νέο ψηφιακό περιβάλλον επιτείνουν ακόμα περισσότερο την ανάγκη για συνεργασία. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του σημαντικότερου πληροφοριακού συστήματος που διαθέτει μια βιβλιοθήκη, το οποίο δεν είναι άλλο από το Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Βιβλιοθήκης ή όπως είναι γνωστό Integrated Library System (εφεξής ILS). Η μακρόχρονη διαδικασία σχεδιασμού και ανανέωσης των πληροφοριακών συστημάτων των βιβλιοθηκών αποτυπώνεται emphaticά από τη σταδιακή μετάβαση από τα συστήματα ILS, στα συστήματα LMS (Library Management Systems) και τελικά στα συστήματα LSP (Library Service Platforms), τα οποία είναι γνωστά ως και συστήματα βιβλιοθηκών 3^{ης} γενιάς (Kouis & Agiorgitis, 2021). Χαρακτηριστική είναι η παρατήρηση του Marsal Breeding, όπου ορίζει τα συστήματα LMS ως τα «μοντέρνα πληροφοριακά συστήματα βιβλιοθηκών, τα οποία επικεντρώνουν στη διαχείριση του ηλεκτρονικού/ψηφιακού υλικού και πόρων» (Breeding, 2015).

Όπως είναι αναμενόμενο, η μετάβαση του Ολοκληρωμένου Συστήματος Διαχείρισης Βιβλιοθήκης από τη μια γενιά στην επόμενη συνοδεύεται από μια σειρά εξελίξεων και βελτιώσεων σε επίπεδο λειτουργικών χαρακτηριστικών (functional aspects), τεχνικών χαρακτηριστικών (technical aspects) και χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την κοινωνική (social) διάσταση. Οι συγγραφείς Κουής και Αγιωργίτης (Kouis & Agiorgitis, 2021), μετά από μια εξαντλητική έρευνα, κατάφεραν να ταξινομήσουν κατά σειρά σπουδαιότητας τα χαρακτηριστικά, ανά διάσταση, παρέχοντας έτσι έναν οδηγό αξιολόγησης σε πιθανές αναβαθμίσεις των συστημάτων των βιβλιοθηκών. Ο πίνακας που ακολουθεί παρέχει κατά σειρά σπουδαιότητας, τα χαρακτηριστικά ανά διάσταση, σύμφωνα με την εργασία από τους προαναφερθέντες ερευνητές.

Πίνακας 2. Λειτουργικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός LSP

A. Λειτουργικά χαρακτηριστικά	B. Τεχνικά χαρακτηριστικά	C. «Κοινωνικά» χαρακτηριστικά
<p>A1. Ταυτόχρονη υποστήριξη πολλαπλών σχημάτων μεταδεδομένων και τύπων υλικού</p>	<p>B1. Ενοποιημένο (εσωτερικό) μοντέλο για την αναπαράσταση των δεδομένων και των τύπων υλικού</p>	<p>C1. Υποστήριξη διαμοιραζόμενων μεταδεδομένων (εγγραφών) για την ανάπτυξη συλλογών, βάσεων γνώσεων κ.λπ.</p>
<p>A2. Υποστήριξη νέων προτύπων αναπαράστασης και διασύνδεσης της πληροφορίας (FRBR³⁴, linked data, κ.λπ.)</p>	<p>B2. Λειτουργία με βάση το μοντέλο Λογισμικό ως Υπηρεσία (Software as a Service)</p>	<p>C2. Δυνατότητα δημιουργίας εικονικών δικτύων βιβλιοθηκών με ενοποιημένη διαχείριση χρηστών και υπηρεσιών</p>
<p>A3. Υποστήριξη ενοποιημένων ροών εργασίας για τη διαχείριση αναλογικού και ψηφιακού υλικού</p>	<p>B3. Δυνατότητα λειτουργίας με βάση του μοντέλου πολλαπλών – ενοίκων (multi-tenant), με ταυτόχρονα υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας και παραμετροποιήσεων ανά «ένοικο»</p>	<p>C3. Συμμετοχή στις κοινότητες των χρηστών στον καθορισμό των απαιτήσεων και την ανάπτυξη των λειτουργιών</p>
<p>A4. Υποστήριξη Διαχείρισης Ηλεκτρονικών Πηγών – Electronic Resource Management Service (ERMs)</p>	<p>B4. Πρόσβαση στο πηγαίο κώδικα του συστήματος και στη τεκμηρίωση του επιπέδου δεδομένων</p>	<p>C4. Δυνατότητα από κοινότητες προγραμματιστών για την ανάπτυξη νέων μικρο-εφαρμογών</p>
<p>A5. Υποστήριξη υπηρεσιών Ανακάλυψης Περιεχομένου – Discovery Service</p>	<p>B5. Χρήση αποκλειστικά φυλλομετρητή (web browser) για την πρόσβαση των τελικών χρηστών και των διαχειριστών / βιβλιοθηκονόμων στις λειτουργίες του συστήματος</p>	<p>C5. Αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τη βελτίωση της συμμετοχής / διάδρασης των χρηστών (chat, top χρήστες, likes, αξιολογήσεις κ.λπ.)</p>
<p>A6. Παροχή περιβάλλοντος χρηστών με εξελιγμένα χαρακτηριστικά και προσωποποιημένες υπηρεσίες</p>	<p>B6. Κεντρικές υπηρεσίες διαχείρισης, παραμετροποίησης και υποστήριξης</p>	
<p>A7. Υποστήριξη διαλειτουργικότητας με ηλεκτρονικά συστήματα μάθησης (e-Learning Platforms)</p>	<p>B7. Υψηλός βαθμός κλιμάκωσης του συστήματος σε συνθήκες υψηλού φορτίου, μεγάλη ασφάλεια και δυνατότητα λειτουργίας σε υποδομές cloud computing</p>	
<p>A8. Παροχή εξελιγμένου συστήματος αναφορών και στατιστικών χρήσης</p>	<p>B8. Προσβασιμότητα στα δεδομένα και στις λειτουργίες με την χρήση ανοικτών διεπαφών (APIs³⁵)</p>	

³⁴ FRBR: Functional Requirements for Bibliographic Records

³⁵ APIs: Application Programming Interfaces

A9. Προηγμένη εφαρμογή για κινητά τηλέφωνα και συσκευές.	B9. Υψηλός βαθμός επεκτασιμότητας του συστήματος με την ανάπτυξη μικροεφαρμογών	
--	---	--

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω διαπιστώσεις, η Ελληνική Ακαδημαϊκή Κοινότητα, μέσω του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, προχώρησε το 2012 στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση του συνεργατικού μοντέλου ILSaS (Integrated Library System as a Service), το οποίο τέθηκε σε λειτουργία το 2015 και συνεχίζει ως σήμερα να παρέχει ένα υψηλό επίπεδο υπηρεσιών στις βιβλιοθήκες που συμμετέχουν. Πρόκειται για ένα έργο-σταθμό για τη βιβλιοθηκονομική κοινότητα στην Ελλάδα, και ένα από τα μεγαλύτερα όλων των εποχών στον χώρο των βιβλιοθηκών διεθνώς. Οι βασικοί του στόχοι, όπως η εξοικονόμηση πόρων μέσα από την οικονομία κλίμακας και η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών για την καλύτερη διάχυση της πληροφορίας προς όλη την ακαδημαϊκή κοινότητα της χώρας μέσα από τη συλλογική εργασία έχουν επιτευχθεί (Kouis et al., 2018, 2021). Σήμερα η υπηρεσία ILSaS αξιοποιείται από 18 από τις 25 Ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, από περίπου 400 βιβλιοθηκονόμους και 500.000 μέλη των συμμετεχόντων Πανεπιστημίων (φοιτητές, ερευνητές, ακαδημαϊκό προσωπικό κ.λπ.).

Παρόλα αυτά, οι εξελίξεις «τρέχουν» και η μετάβαση σε κάτι νέο, που θα εκπληρώνει όσο το δυνατόν περισσότερα από τα χαρακτηριστικά που παρουσιάστηκαν στον προηγούμενο πίνακα είναι απολύτως αναγκαία. Σε αυτό το πλαίσιο και υπό την αιγίδα του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, του παραρτήματός του πρώτου στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής σχεδιάστηκε και βρίσκεται σε υλοποίηση η μετάβαση της υπηρεσίας ILSaS σε νέο περιβάλλον, με τίτλο ILSaS+. Η μετάβαση στη νέα υπηρεσία ILSaS+ και η λειτουργία της αποτελεί μια καινοτομική δράση σε διεθνές επίπεδο εξαιτίας των τεχνικών χαρακτηριστικών που θα προσφέρει, όπου μεταξύ των άλλων θα επιτευχθεί η βασική απαίτηση / ζητούμενο, δηλαδή η μεγαλύτερη αυτονομία των βιβλιοθηκών σε ότι αφορά στους βαθμούς ελευθερίας παραμετροποίησης των συστημάτων τους, αλλά και η διατήρηση της δυνατότητας συνεργατικής, κεντρικής καταλογογράφησης και τεκμηρίωσης του υλικού.

Σε αυτό το πλαίσιο στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα σημαντικότερα τεχνικά χαρακτηριστικά του νέου περιβάλλοντος ILSaS+, καθώς και ο βαθμός συμμόρφωσης με τις σύγχρονες τεχνολογικές και άλλες απαιτήσεις.

2. Η Υπηρεσία ILSaS+

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζεται συνοπτικά η υπηρεσία ILSaS+ (βασικές απαιτήσεις, αρχιτεκτονική υλοποίησης, σημαντικές λειτουργίες κ.λπ.) με στόχο να διαφανούν οι νέες προοπτικές για τις Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες. Επιπλέον, επιχειρείται να αξιολογηθεί ο βαθμός συμμόρφωσης με τα λειτουργικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου LSP, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στον Πίνακα 1.

2.1 Βασικές αρχές/απαιτήσεις

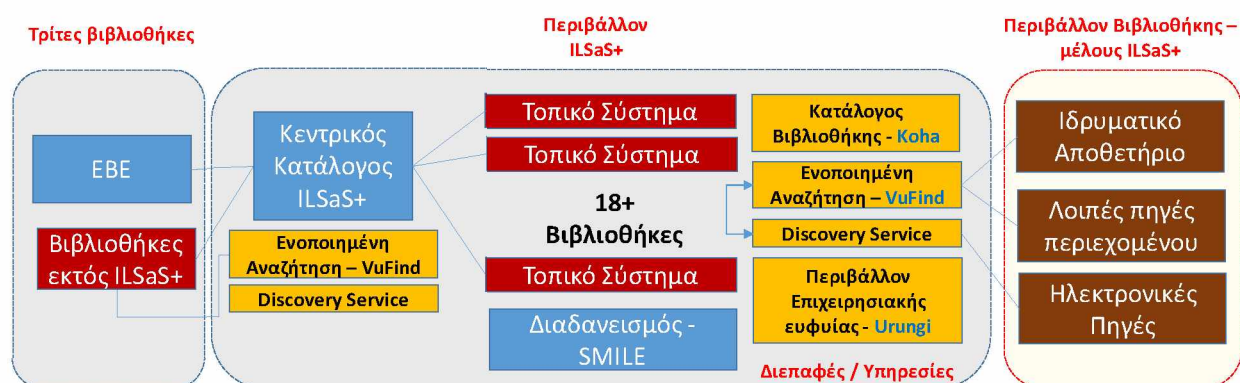
Η μετάβαση στο νέο περιβάλλον / υπηρεσία ILSaS+ επικεντρώνεται στην επέκταση, αναβάθμιση και στον εμπλουτισμό με νέες υπηρεσίες του συνεργατικού περιβάλλοντος των βιβλιοθηκών. Η βασική απαίτηση / ζητούμενο από το νέο περιβάλλον είναι η ταυτόχρονη μεγαλύτερη αυτονομία των βιβλιοθηκών, σε ότι αφορά στους βαθμούς ελευθερίας παραμετροποίησης των συστημάτων τους, αλλά με διατήρηση της δυνατότητας συνεργατικής (κεντρικής) καταλογογράφησης και τεκμηρίωσης του υλικού. Επιπλέον, είναι

απολύτως επιβεβλημένη η ανάγκη για διατήρηση στο νέο περιβάλλον ILSaS+, χαρακτηριστικών όπως αυτό της μιας εγκατάστασης του λογισμικού σε ένα σημείο, με τον απαραίτητο υπολογιστικό εξοπλισμό, της υποστήριξης και συντήρησης από μια (εξωτερική) εταιρεία και από την Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης (ΚΟΥ), της οποίας την ευθύνη και το κόστος έχουν οι βιβλιοθήκες που συμμετέχουν. Για το συντονισμό των εμπλεκόμενων μερών και την εύρυθμη λειτουργία της υπηρεσίας, είναι απαραίτητη η συνέχιση της δράσης τόσο της Συνέλευσης των Εκπροσώπων των Μελών (ΣΕΜ) ILSaS, ως το αρμόδιο αποφασιστικό όργανο αλλά και των Επιτροπών Καταλογογράφησης και Τεχνικών Θεμάτων (οι οποίες στελεχώνονται από το προσωπικό των βιβλιοθηκών μελών). Κομβικό ρόλο στη προσπάθεια μετάβασης διαδραματίζει η υιοθέτηση του νέου λογισμικού για την υλοποίηση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Βιβλιοθήκης με χαρακτηριστικά όπως: (α) να ανήκει στην κατηγορία του λογισμικού ανοικτού κώδικα όπως το ΚΟΗΑ, (β) να υποστηρίζει μια ευέλικτη, υβριδική αρχιτεκτονική με μια κεντρική εγκατάσταση και επιμέρους εγκαταστάσεις (του ίδιου λογισμικού) για κάθε συμμετέχουσα βιβλιοθήκη, (γ) να προσφέρει μια σειρά από προηγμένες δυνατότητες όπως πλοήγηση στο περιεχόμενο, υπηρεσίες ανακάλυψης και ανάκτησης πληροφοριών (Discovery Services), (δ) ένα σύγχρονο περιβάλλον αναφορών και (ε) διασυνδέσεις με τρίτα συστήματα, εντός και εκτός του περιβάλλοντος ILSaS+.

Με βάση τις παραπάνω αρχές στην παράγραφο που ακολουθεί παρατίθεται η αρχιτεκτονική της νέας υπηρεσίας ILSaS+.

2.2 Αρχιτεκτονική

Βασικός σκοπός της αρχιτεκτονικής είναι η παρουσίαση της νέας Υπηρεσίας ILSaS+ μέσα από την οριοθέτηση των επιμέρους συστημάτων (εσωτερικών και εξωτερικών) που την απαρτίζουν. Στο σχήμα που ακολουθεί απεικονίζονται οι κύριες λειτουργικές ενότητες του συστήματος όσο οι διεπαφές επικοινωνίας.

Σχήμα 1. Αρχιτεκτονική ILSaS+

Για την καλύτερη κατανόηση της αρχιτεκτονικής που ακολουθείται σε ότι αφορά στην υλοποίηση της υπηρεσίας ILSaS+, δίδονται στη συνέχεια οι βασικοί ορισμοί:

Κεντρικός Κατάλογος (ΚΚ): Πρόκειται για το στιγμιότυπο του ΚΟΗΑ στο οποίο υλοποιείται το συνεργατικό μοντέλο καταλογογράφησης από τα μέλη-βιβλιοθήκες. Στον ΚΚ υπάρχουν το σύνολο των κύριων εγγραφών (master records) όλων των επιμέρους βιβλιοθηκών. Ο μηχανισμός συγχρονισμού (βλέπε παρακάτω) διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην επίτευξη του στόχου της κοινής καταλογογράφησης. Επιπλέον, ο ΚΚ αποτελεί το σημείο ανταλλαγής δεδομένων με βιβλιοθήκες εκτός ILSaS+ αλλά και αναζήτησης των δεδομένων μέσω της Ενοποιημένης Πλοήγησης (VUFind – βλέπε παρακάτω).

Τοπικό Σύστημα (ΤΣ): Πρόκειται για το στιγμιότυπο του ΚΟΗΑ που η κάθε βιβλιοθήκη μέλος διαθέτει για τη διαχείριση της τοπικής συλλογής της και με το οποίο επικοινωνεί με τον ΚΚ μέσω του μηχανισμού συγχρονισμού για την ανταλλαγή δεδομένων. Το τοπικό στιγμιότυπο του ΚΟΗΑ, όπως είναι αναμενόμενο παρέχει τη διεπαφή του Web OPAC (βλέπε Κατάλογος Βιβλιοθήκης στο παραπάνω σχήμα). Επιπλέον, το

ΤΣ επεκτείνεται μέσα από την υπηρεσία Ενοποιημένης Πλοήγησης, την υπηρεσία Ανακάλυψης Περιεχομένου και του Περιβάλλοντος Επιχειρησιακής Ευφυΐας.

Ενοποιημένη Πλοήγηση (αναζήτηση): Μία νέα δυνατότητα του ILSaS+ είναι η ενοποιημένη αναζήτηση και πλοήγηση στην συλλογή του ΚΚ, στις επιμέρους συλλογές των συμμετεχόντων βιβλιοθηκών και των πηγών υλικού που διαθέτουν οι τελευταίες, κυρίως σε σχέση με το ψηφιακό περιεχόμενο. Η υπηρεσία ενοποιημένης πλοήγησης στηρίζεται στο λογισμικό VUFind³⁶, το οποίο υποστηρίζει τη ταυτόχρονη ευρετηρίαση πηγών που υποστηρίζουν το πρωτόκολλο επικοινωνίας OAI-PMH, καθώς και βιβλιογραφικών εγγραφών. Το λογισμικό VUFind παρέχει τη δυνατότητα αναζήτησης σε μορφή «search box», την εμφάνιση των αποτελεσμάτων από τις πολλαπλές πηγές ως μια λίστα με σχετικότητα κατάταξης (relevancy ranking). Ακόμα, παρέχει τη δυνατότητα περιορισμού των αποτελεσμάτων με συγκεκριμένες φασέτες ή/και άλλα εργαλεία/ευρετήρια. Η ενοποιημένη πλοήγηση επιτρέπει την αναζήτηση στον βιβλιογραφικό κατάλογο κάθε βιβλιοθήκης, το Ιδρυματικό Αποθετήριο, τυχόν άλλες ψηφιακές βιβλιοθήκες ή συστήματα συμβατά με το OAI-PMH³⁷ (βλέπε παραπάνω σχήμα **Λοιπές Πηγές Περιεχομένου**) και μέσω ειδικής διασύνδεσης, με τις ηλεκτρονικές πηγές που παρέχονται από το ΣΕΑΒ ή/και όσες το κάθε Ακαδημαϊκό Ίδρυμα προμηθεύεται ξεχωριστά. Στο επίπεδο του ΚΚ είναι δυνατή η αναζήτηση στο βιβλιογραφικό κατάλογο και στις ηλεκτρονικές πηγές που παρέχονται από το ΣΕΑΒ, καθώς και στους καταλόγους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών που δεν συμμετέχουν στην υπηρεσία ILSaS+, με την προϋπόθεση ότι θα το επιτρέψουν (βλέπε στο παραπάνω σχήμα τη διασύνδεση μεταξύ **Βιβλιοθηκών εκτός ILSaS+**).

Discovery Service – Υπηρεσία Ανακάλυψης Περιεχομένου: Η υπηρεσία Ανακάλυψης Περιεχομένου παρέχει τη δυνατότητα αναζήτησης στα μεταδεδομένα και στο πλήρες κείμενο του επιστημονικού περιεχομένου των μεγάλων διεθνών εκδοτικών οίκων. Η συγκεκριμένη υπηρεσία παρέχεται με συνδρομή από εξειδικευμένους φορείς, οι οποίοι έχουν υλοποιήσει τα κατάλληλα πληροφοριακά συστήματα και συνεργάζονται με τους εκδοτικούς οίκους. Οι υπηρεσίες Ανακάλυψης Περιεχομένου παρέχουν δυνατότητες όπως: (α) μια μοναδική διεπαφή αναζήτησης με δυνατότητα ενσωμάτωσης των τοπικών πηγών μιας βιβλιοθήκης (Discovery Interface), (β) πολύ μεγάλη κάλυψη επιστημονικών πηγών με εύχρηστο περιβάλλον διαχειριστή, ώστε να επιλέγονται εκείνες οι πηγές όπου η βιβλιοθήκη διαθέτει ενεργή συμμετοχή, (γ) προηγμένες δυνατότητες αναζήτησης με εξελιγμένα εργαλεία διαμόρφωσης ερωτημάτων (query builder) και έξυπνους τρόπους πλοήγησης στα αποτελέσματα (φασετική αναζήτηση, φίλτρα κ.λπ.) και (δ) παρουσίαση των αποτελεσμάτων με βάση τη σχετικότητα και δυνατότητα για προτάσεις προς το χρήστη. Οι πιο διαδεδομένες υπηρεσίες Ανακάλυψης του Περιεχομένου είναι το EDS³⁸ από την εταιρεία EBSCO και το Summon³⁹ από την Ex-Libris / ProQuest. Στο πλαίσιο του περιβάλλοντος ILSaS+ παρέχονται οι εξής δυνατοί τρόποι λειτουργίας:

- Σενάριο 1^ο:
 - Ενσωμάτωση στο VUFind μέσω ειδικού πρόσθετου – plugin και
 - Discovery interface με δυνατότητα αναζήτησης μόνο στις ηλεκτρονικές πηγές με συνδρομή σε επιστημονικό περιεχόμενο.
- Σενάριο 2^ο:
 - Ενσωμάτωση στο VUFind μέσω ειδικού πρόσθετου – plugin και
 - Discovery interface με δυνατότητα αναζήτησης στις τοπικές πηγές της βιβλιοθήκης (κατάλογος, αποθετήριο και λοιπές ψηφιακές συλλογές) και στις ηλεκτρονικές πηγές με συνδρομή σε επιστημονικό περιεχόμενο.

³⁶ VUFind - <https://vufind.org/vufind/>

³⁷ OAI-PMH: Open Archive Initiative – Protocol for Metadata Harvesting

³⁸ EDS – EBSCO Discovery Service: <https://www.ebsco.com/products/ebsco-discovery-service>

³⁹ Summon: <https://exlibrisgroup.com/products/summon-library-discovery/>

Περιβάλλον Επιχειρησιακής Ευφυίας (Business Intelligence): Η υποβοήθηση της λήψης αποφάσεων σε επίπεδο διοίκησης των βιβλιοθηκών είναι μια απαραίτητη λειτουργία που πρέπει να προσφέρει το περιβάλλον ILSaS+. Το εργαλείο της επιχειρησιακής ευφυίας αντλεί δεδομένα από την βάση δεδομένων του ΤΣ και παράγει μια σειρά από αναφορές για διάφορα θέματα λειτουργίας της βιβλιοθήκης. Η εν λόγω υπηρεσία στηρίζεται στο λογισμικό Urungi⁴⁰.

Διαδανεισμός (Interlibrary Loan, ILL): Η υπηρεσία του διαδανεισμού υλοποιείται μέσα από την αξιοποίηση του λογισμικού SMILLE (Veranis et al., 2010). Το εν λόγω λογισμικό διασυνδέεται με το ILSaS+ μέσω του πρωτοκόλλου Z3950 ώστε να είναι εφικτή η πρόσβαση στο υλικό του καταλόγου καθώς και η κατάσταση δανεισμού του τεκμηρίου, δηλαδή αν είναι ελεύθερο, κρατημένο, σε απόσυρση ή δανεισμένο. Στο πλαίσιο του περιβάλλοντος ILSaS+ η νέα έκδοση του SMILLE παρέχει τη δυνατότητα ηλεκτρονικής παράδοσης τεκμηρίου, νέους δείκτες στατιστικών στοιχείων, νέα σύγχρονη διεπαφή προβολής και διαχείρισης ώστε να συμμορφώνεται με το πρότυπο WAG κ.λπ.

Διαλειτουργικότητα με ΕΒΕ (Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας): Η συνεργασία με την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας υποστηρίζεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο αφορά στην ανταλλαγή βιβλιογραφικού υλικού. Το δεύτερο αφορά στη σύνδεση με το σύστημα των ανοικτών συνδεδεμένων δεδομένων των καθιερωμένων όρων της Εθνικής Βιβλιοθήκης (LoD ΕΒΕ). Η σύνδεση αυτή θα επιτρέψει την εύκολη ενσωμάτωση δεδομένων από την υπηρεσία στους καταλόγους των βιβλιοθηκών μελών του ILSaS+.

Ιδρυματικό Αποθετήριο - Λοιπές Πηγές Περιεχομένου – Ηλεκτρονικές Πηγές: Η κάθε βιβλιοθήκη μπορεί να εντάξει στις υπηρεσίες Ενοποιημένης Πλοήγησης και Discovery Service το Ιδρυματικό της αποθετήριο, τις λοιπές ψηφιακές πηγές περιεχομένου, που υποστηρίζουν το πρότυπο ΟΑΙ-ΡΜΗ, καθώς και τις συνδρομητικές ψηφιακές πηγές με επιστημονικό περιεχόμενο (π.χ. συνδρομές του ΣΕΑΒ ή/και επιπλέον συνδρομές που διαθέτει κάθε βιβλιοθήκη).

Έχοντας παρουσιάσει τα βασικά δομικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του νέου περιβάλλοντος ILSaS+ είναι απαραίτητο να παρουσιαστεί το μοντέλο συνεργατικής καταλογογράφησης και ο μηχανισμός συγχρονισμού, ώστε να γίνει κατανοητό το πως η παραπάνω αρχιτεκτονική εκπληρώνει τις απαιτήσεις για αφενός μεγαλύτερη αυτονομία των βιβλιοθηκών, αλλά και για κεντρική καταλογογράφηση και τεκμηρίωση του υλικού.

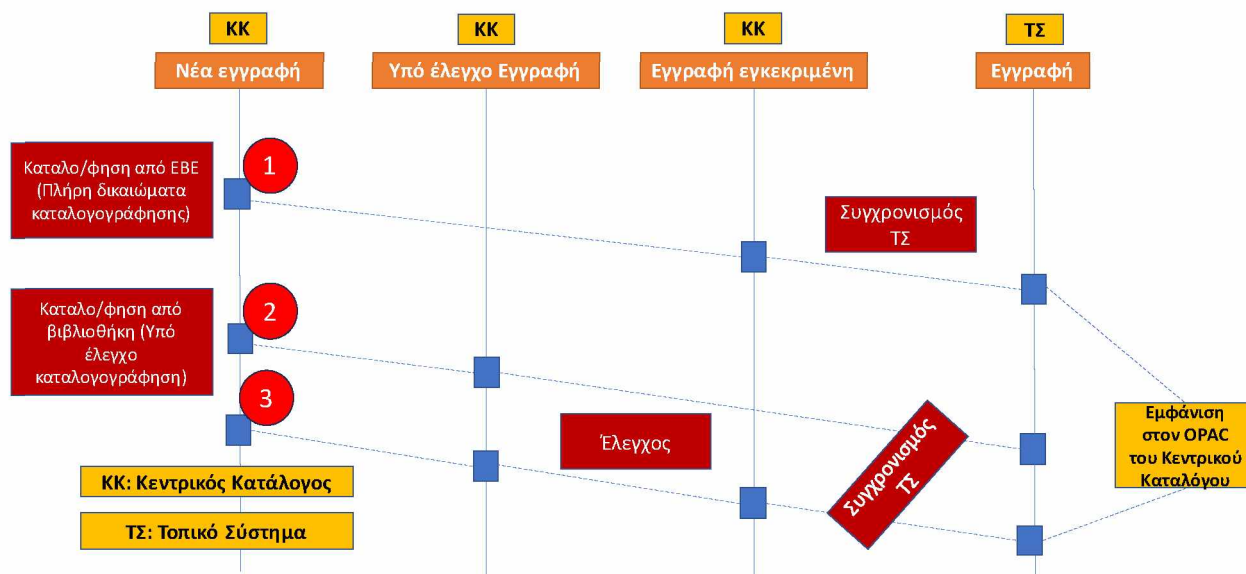
2.3 Συνεργατική καταλογογράφηση - Μηχανισμός συγχρονισμού

Ο ΚΚ αποτελεί ένα πλήρως παραμετροποιημένο σύστημα ΚΟΗΑ που παρέχει τη δυνατότητα για συνεργατική καταλογογράφηση των εγγραφών από τους βιβλιοθηκονόμους που συμμετέχουν σε αυτό. Με τη χρήση κατάλληλων δικαιωμάτων προσδιορίζονται τα επίπεδα πρόσβασης στις εγγραφές και τα αντικείμενα που περιέχουν. Τα δικαιώματα αυτά (add, delete, update) σε επίπεδο εγγραφής (record) και αντιτύπου (item) επιτρέπουν την καθημερινή διαχείριση των συλλογών όλων των βιβλιοθηκών της υπηρεσίας ILSaS+. Οι βασικές αρχές που διέπουν τη συνεργατική καταλογογράφηση είναι οι εξής: (α) κάθε δραστηριότητα καταλογογράφησης πραγματοποιείται στο Υποσύστημα Συνεργατικής Καταλογογράφησης του ΚΚ, (β) το προσωπικό των βιβλιοθηκών έχει πλήρη δικαιώματα, συν το δικαίωμα έγκρισης για τις εγγραφές που προέρχονται από προσωπικό χωρίς δικαιώματα, (γ) τα μέλη του προσωπικού των επιμέρους βιβλιοθηκών μπορούν να προσθέτουν αντίτυπα στις υπάρχουσες εγγραφές, να προσθέτουν νέες εγγραφές ή να ενημερώνουν υπάρχουσες, (δ) ο μηχανισμός συγχρονισμού των δεδομένων μεταξύ του ΚΚ και των επιμέρους τοπικών συστημάτων (συμπεριλαμβανομένου του συστήματος της ΕΒΕ) διασφαλίζει την ορθή ανταλλαγή των πληροφοριών σε πραγματικό χρόνο, (ε) επιτρέπεται η καταλογογράφηση στις επιμέρους βιβλιοθήκες.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις εγγραφών / διαδικασιών καταλογογράφησης στο ΚΚ είναι οι εξής: (1) νέα εγγραφή από προσωπικό με πλήρη δικαιώματα (βλέπε παρακάτω σχήμα 1^η περίπτωση), (2) νέα εγγραφή

⁴⁰ Urungi: <https://urungi.org/index-en.html>

από προσωπικό χωρίς πλήρη δικαιώματα (βλέπε 2^η και 3^η περίπτωση στο παρακάτω σχήμα), (3) ενημέρωση εγγραφής (βιβλιοθηκονομικό μέρος), (4) διαγραφή εγγραφής, (5) προσθήκη / αφαίρεση / ενημέρωση πληροφοριών αντιτύπων σε υπάρχουσες εγγραφές στον ΚΚ, (6) διαδικασίες έγκρισης εγγραφής (περιπτώσεις Υπό έλεγχο εγγραφών – βλέπε 3^η περίπτωση στο παρακάτω σχήμα) και (7) διαχείριση τοπικών πεδίων/ειδικών πληροφοριών στις επιμέρους συλλογές/συστήματα.

Σχήμα 2. Ροή εργασίας συνεργατικής καταλογόγραφησης

Η βασική καινοτομία ILSaS+ είναι η δημιουργία του μηχανισμού συγχρονισμού μεταξύ των τοπικών συστημάτων και του ΚΚ, με στόχο τη μεταφορά δεδομένων, κυρίως από το δεύτερο προς τα πρώτα. Ο μηχανισμός συγχρονισμού έχει ως βασικό σημείο αναφοράς την καταγραφή ύπαρξης διασύνδεσης μεταξύ μιας εγγραφής στο ΚΚ και μιας εγγραφής στον τοπικό κατάλογο. Η καταγραφή αυτή υλοποιείται μέσα από τη δήλωση στην εγγραφή στο ΚΚ της ύπαρξης αντιτύπων στον τοπικό κατάλογο. Η καταχώρηση αυτής της πληροφορίας σηματοδοτεί την ανάγκη συγχρονισμού δεδομένων από τον ΚΚ προς το τοπικό σύστημα. Επιπλέον, μέσα από το προφίλ της τοπικής βιβλιοθήκης και την παραμετροποίηση του ανάλογα με τις ανάγκες της, καθορίζονται τα δεδομένα τα οποία θα μεταφέρονται από τον ΚΚ προς το τοπικό σύστημα. Παρακάτω παρατίθενται δύο ενδεικτικά σενάρια συγχρονισμού.

Σενάριο Α. Καταχώρηση πληροφοριών αντιτύπου σε υπάρχουσα εγγραφή στον ΚΚ: Στο συγκεκριμένο σενάριο ο καταλογογράφος με τα ανάλογα δικαιώματα προσθέτει αντίτυπο με την σήμανση της τοπικής βιβλιοθήκης σε εγγραφή στον ΚΚ. Το σύστημα απαγορεύει την τυχόν προσθήκη δεύτερου αντιτύπου της ίδιας τοπικής βιβλιοθήκης. Με την προσθήκη του αντιτύπου, πρέπει να ξεκινά η διαδικασία συγχρονισμού και να δημιουργείται νέα εγγραφή στο τοπικό σύστημα με τα βιβλιογραφικά δεδομένα της εγγραφής στον ΚΚ, συμπεριλαμβανομένου του μοναδικού της αναγνωριστικού σε ειδικό πεδίο και με προκαταχωρημένο ένα αντίτυπο. Η ολοκλήρωση της διαδικασίας συγχρονισμού (ουσιαστικά προσθήκης της εγγραφής στο τοπικό σύστημα) ολοκληρώνεται με την καταχώρηση της πληροφορίας του μοναδικού αναγνωριστικού της τοπικής εγγραφής στο αντίτυπο στην εγγραφή στον ΚΚ. Στη συνέχεια ο βιβλιοθηκονόμος αναζητά την εγγραφή στο τοπικό σύστημα, όπου συμπληρώνει με ακρίβεια όλες τις πληροφορίες των αντιτύπων, καθώς και άλλες τοπικές πληροφορίες (π.χ. θέματα, λοιπές πληροφορίες κ.λπ.).

Σενάριο Β. Καταχώρηση πληροφοριών αντιτύπου σε νέα εγγραφή στον ΚΚ (βλέπε Σχήμα 2): Στο συγκεκριμένο σενάριο ο καταλογογράφος διαθέτει δικαιώματα δημιουργίας νέας εγγραφής στον ΚΚ. Η διαδικασία που ακολουθείτε είναι παρόμοια με αυτή στο προηγούμενο σενάριο (βλ. Σενάριο Α) με επιπλέον το βήμα της δημιουργίας της νέας εγγραφής (εγκεκριμένη ή υπό έλεγχο) και την μετέπειτα επεξεργασία των πληροφοριών των αντιτύπων. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση ο καταλογογράφος πρέπει πρώτα να έχει ελέγξει ότι δεν υπάρχει η ίδια εγγραφή τόσο στον ΚΚ όσο και στο τοπικό σύστημα της βιβλιοθήκης.

2.4 Υπολογιστικός Κόμβος ILSaS+ - Υποστήριξη

Για τις ανάγκες φιλοξενίας του περιβάλλοντος ILSaS+ πραγματοποιήθηκε μια αναλυτική διαστασιολόγηση με βάση τον αριθμό των βιβλιοθηκών, των χρηστών, τις απαιτήσεις της κεντρικής και των τοπικών εγκαταστάσεων και των επιμέρους υπηρεσιών, ώστε να προσδιοριστούν οι υπολογιστικές ανάγκες. Με βάση αυτά τα δεδομένα δημιουργήθηκε ο **Υπολογιστικός Κόμβος ILSaS+** με χαρακτηριστικά όπως 320 physical cores, 1056 GB RAM και 14 TB ωφέλιμης χωρητικότητας. Επίσης αποκτήθηκαν οι αντίστοιχες άδειες για λογισμικό υποδομής, λογισμικό εικονικοποίησης (virtualization) και backup/restore και ο κατάλληλος δικτυακός εξοπλισμός. Η παραπάνω υποδομή επιτρέπει τη παροχή της υπηρεσίας ILSaS+ με τη μορφή SaaS με πολύ αυξημένα χαρακτηριστικά απόδοσης, επεκτασιμότητας, κλιμάκωσης, ασφάλειας κ.λπ.

Σε ότι αφορά στην υποστήριξη του συστήματος, πέρα από την εταιρεία υλοποίησης θα παρέχεται υποστήριξη και από την Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης (βλέπε παράγραφο 2.1). Η αρχιτεκτονική της υπηρεσίας ILSaS+ θα ελαχιστοποιεί τις ανάγκες υποστήριξης σε ότι αφορά στην δημιουργία αντιγράφων ασφαλείας, στις αναβαθμίσεις των επιμέρους λογισμικών, στην παρακολούθηση της κατάστασης των συστημάτων κ.λπ. μέσα από την κεντρική διαχείριση.

2.5 Συμμόρφωση με τα λειτουργικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός LSP

Έχοντας παρουσιάσει τα βασικά σημεία της υπηρεσίας ILSaS+ κρίνεται σκόπιμο η εξακρίβωση/διαπίστωση του βαθμού συμμόρφωσης με τα λειτουργικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου LSP, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στον Πίνακα 1. Φυσικά, σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινιστεί ότι η υπηρεσία ILSaS+ στηρίζεται στον συνδυασμό και στην ταυτόχρονη λειτουργία πολλών ετερογενών λογισμικών και όχι σε ένα ενιαίο πληροφοριακό σύστημα, όπως αυτά που παρέχουν μεγάλοι προμηθευτές λογισμικών LSP (π.χ. ALMA⁴¹ από την Ex Libris, WorldShare Management Services⁴² από την OCLC και Folio⁴³ από EBSCO. Οι λόγοι βέβαια που υιοθετήθηκε μια τέτοια στρατηγική αναλύονται στην επόμενη ενότητα.

Πίνακας 3. Βαθμός συμμόρφωσης με χαρακτηριστικά ενός LSP

Λειτουργικά χαρακτηριστικά	Βαθμός συμμόρφωσης	Σχόλια
A1	Μέτριος	Όχι εγγενώς, όχι ενιαία, χρήση πολλών πληροφοριακών συστημάτων
A2	Μέτριος	Μέσω των δυνατοτήτων του ΚΟΗΑ και του εμπλουτισμού των εγγραφών με χρήση διασυνδέσεων (π.χ. EBE)

⁴¹ ALMA Ex-Libris: <https://exlibrisgroup.com/products/alma-library-services-platform/>

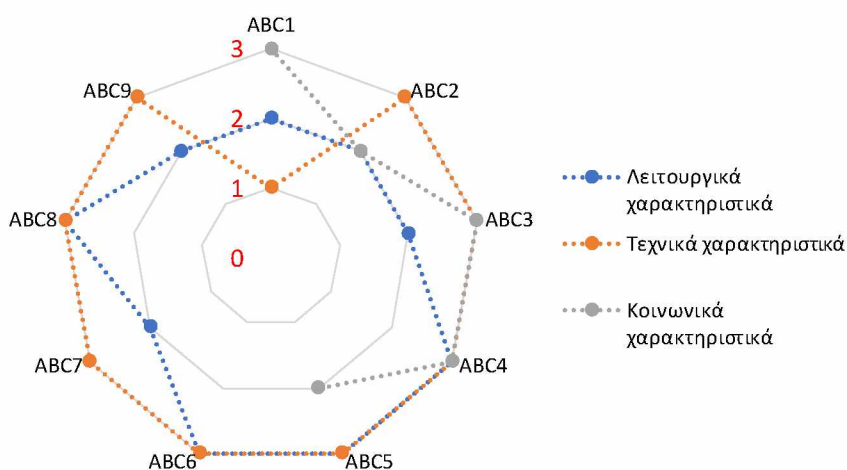
⁴² WMS OCLC: <https://www.oclc.org/en/worldshare-management-services.html>

⁴³ Folio EBSCO: <https://www.ebsco.com/academic-libraries/products/ebsco-folio>

A3	Μέτριος	Όχι εγγενώς, όχι ενιαία, χρήση πολλών πληροφοριακών συστημάτων
A4	Υψηλός	Μέσα από το λογισμικό ΚΟΗΑ
A5	Υψηλός	Τόσο με τη χρήση του VUFind και συνδρομητικής υπηρεσίας – Ανεξαρτησία από πάροχο
A6	Υψηλός	Όλα τα επιμέρους συστήματα παρέχουν εξελιγμένα περιβάλλοντα χρηστών και προσωποποιημένες υπηρεσίες
A7	Μέτριος	Περιορισμένες δυνατότητες μέσω του συστήματος ΚΟΗΑ
A8	Υψηλός	Παροχή αναφορών από τα επιμέρους συστήματα και το Περιβάλλον Επιχειρησιακής Ευφυΐας του ILSaS+
A9	Μέτριος	Περιορισμένες δυνατότητες μέσω του συστήματος ΚΟΗΑ
B. Τεχνικά χαρακτηριστικά	Βαθμός συμμόρφωσης	Σχόλια
B1	Χαμηλός	Δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα λόγω της χρήσης πολλαπλών λογισμικών
B2	Υψηλός	Οι επιμέρους βιβλιοθήκες έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες με βάση το μοντέλο SaS
B3	Υψηλός	Οι επιμέρους βιβλιοθήκες έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες με βάση το μοντέλο SaS και επιτυγχάνουν υψηλό βαθμό ανεξαρτησίας
B4	Υψηλός	Όλες οι εφαρμογές που συνθέτουν την υπηρεσία ILSaS+ ανήκουν στην κατηγορία Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα
B5	Υψηλός	Όλες οι εφαρμογές παρέχουν πρόσβαση στους διαχειριστές και στους τελικούς χρήστες μέσω web browser
B6	Υψηλός	Η ύπαρξη του Υπολογιστικού Κόμβου, της ΚΟΥ και της μεθοδολογίας συντήρησης που ακολουθείται παρέχει πολύ ικανοποιητικές, κεντρικές υπηρεσίες υποστήριξης και διαχείρισης
B7	Υψηλός	Η ύπαρξη του Υπολογιστικού Κόμβου και των εγγενών δυνατοτήτων των επιμέρους λογισμικών παρέχουν υψηλό βαθμό κλιμάκωσης
B8	Υψηλός	Όλες οι εφαρμογές που συνθέτουν την υπηρεσία ILSaS+ ανήκουν στην κατηγορία Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα και παρέχουν πληθώρα διεπαφών
B9	Υψηλός	Όλες οι εφαρμογές που συνθέτουν την υπηρεσία ILSaS+ ανήκουν στην κατηγορία Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα και παρέχουν πληθώρα διεπαφών
C. «Κοινωνικά» χαρακτηριστικά	Βαθμός συμμόρφωσης	Σχόλια
C1	Υψηλός	Αποτελεί κεντρική υπηρεσία του περιβάλλοντος ILSaS+

C2	Μέτριος	Μέσω της υπηρεσίας διαδανεισμού
C3	Υψηλός	Η λειτουργία της ΣΕΜ και των Επιτροπών Καταλογράφησης εγγυώνται τη συμμετοχή στις αποφάσεις ανάπτυξης της υπηρεσίας ILSaS+
C4	Υψηλός	Βλέπε απάντηση Β8 και Β9
C5	Μέτριος	Μέσω των δυνατοτήτων που παρέχουν οι επιμέρους εφαρμογές (κυρίως ΚΟΗΑ και VuFind).

Τέλος στο σχήμα που ακολουθεί απεικονίζεται ο βαθμός συμμόρφωσης, ανά διάσταση χαρακτηριστικών, σε σχέση με τις απαιτήσεις ενός σύγχρονου LSP.

Σχήμα 3. Βαθμός συμμόρφωση με τα λειτουργικά, τεχνικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός LSP (0-Καθόλου, 1-Χαμηλός, 2-Μέτριος, 3-Υψηλός)

3. Συζήτηση – Συμπεράσματα – Μελλοντικές επεκτάσεις

Μέσα από την παραπάνω ανάλυση προκύπτουν τα σημαντικά οφέλη που έχουν οι βιβλιοθήκες που συνεργάζονται για την υλοποίηση υπηρεσιών. Η συνύπαρξη πολλών βιβλιοθηκών σε ένα κοινό σύστημα διαχείρισης βιβλιοθηκών, πέρα από την εξοκώμηση πόρων που επιτυγχάνει λόγω της οικονομίας κλίμακας σε ότι αφορά στην απόκτησή του και την μετέπειτα συντήρηση και υποστήριξη, έχει θετικές επιπτώσεις και στην ανάπτυξη των συλλογών, κυρίως μέσα από την κοινή καταλογογράφηση και την υπηρεσία διαδανεισμού. Όλα τα προηγούμενα ίσχυσαν ως διαπιστώσεις στην πρώτη φάση της υλοποίησης της υπηρεσίας ILSaS, όπως αναφέρεται και στην εργασία των Kouis et al. (2021).

Παρόλα αυτά, η αλλαγή και η εξέλιξη είναι αναπόφευκτη. Τα μέλη-βιβλιοθήκες της υπηρεσίας ILSaS μπροστά σε αυτή την κατάσταση ήρθαν αντιμέτωπα με μια σειρά αποφάσεων για το πως θα έπρεπε να προχωρήσουν. Οι τεχνολογικές εξελίξεις επέτρεψαν σε μια σειρά από προμηθευτές λογισμικών για βιβλιοθήκες να αναπτύξουν συστήματα με τα χαρακτηριστικά των LSP, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες (ALMA, WMS και Folio). Όμως, η αποκλειστική τους διάθεση μέσω του μοντέλου SaS από τις cloud-based υποδομές των προμηθευτών και κυρίως το πολύ υψηλό κόστος απόκτησης και συντήρησης, οδήγησαν στην αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων. Επιπλέον, η μετάθεση της ευθύνης λειτουργίας του πληροφοριακού συστήματος εκτός του συνεργατικού σχήματος των βιβλιοθηκών θα αποδυνάμωνε την αίσθηση της κοινής προσπάθειας και ευθύνης της λειτουργίας της υπηρεσίας ILSaS+. Τέλος, η σχετικά μέτρια εμπειρία υποστήριξης από προμηθευτές εμπορικών λογισμικών βιβλιοθήκης οδήγησαν τα μέλη-βιβλιοθήκες στο να προκρίνουν ως λύση την υιοθέτηση του ΚΟΗΑ, ως την πιο αξιόπιστη απάντηση που θα επέτρεπε την ανεξαρτησία από κάποιον συγκεκριμένο κατασκευαστή.

Από τη στιγμή που τέθηκαν οι βασικές αρχές της νέας υπηρεσίας ILSaS+ (βλέπε παράγραφο 2.1), συμπεριλαμβανόμενης και της παροχής όσο το δυνατόν περισσότερων χαρακτηριστικών / δυνατοτήτων ενός LSP, ξεκίνησε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του πληροφοριακού περιβάλλοντος. Από την ανάλυση που παρατέθηκε στις προηγούμενες ενότητες είναι προφανές ότι ο συνδυασμός διαφορετικών λογισμικών ανοικτού κώδικα, σε μια κοινή υποδομή με έξυπνες τεχνικές διαχείρισης ήταν μονόδρομος. Η τελική λύση που ακολουθήθηκε δείχνει να ικανοποιεί σε μεγάλο βαθμό τις τεχνικές και κοινωνικές δυνατότητες ενός LSP, αλλά λιγότερο τις λειτουργικές.

Σε κάθε περίπτωση, στο αμέσως προσεχές διάστημα και μετά την ολοκλήρωση της υλοποίησής του, είναι απαραίτητη η αξιολόγηση του νέου περιβάλλοντος ILSaS+, αφενός σε ότι αφορά στις επιδόσεις τους αλλά κυρίως μέσα από μια έρευνα στους χρήστες του.

4. Χρηματοδότηση

Η παρούσα εργασία χρηματοδοτήθηκε από την Πράξη «Επέκταση και Εμπλουτισμός με νέες Υπηρεσίες της Κεντρικής Υποδομής για την παροχή Ολοκληρωμένου Περιβάλλοντος Βιβλιοθήκης ως Υπηρεσίας – (ILSaS+)» ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ - κωδικός ΟΠΣ (MIS) 5136072 και συγκεκριμένα από το Υποέργο 4 «Υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας – Κεντρική Ομάδα Υποστήριξης» - κωδικός ΕΛΚΕ Παν. Δυτικής Αττικής (81207), στο πλαίσιο του Ε.Π. «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα 2014-2024» - «Ψηφιακός Μετασχηματισμός» - ΕΣΠΑ 2014-2020 – Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης – Ευρωπαϊκή Ένωση.

5. Αναφορές

Breeding, M. (2015). What Is a Library Services Platform? In *Library Services Platforms: A Maturing Genre of Products* (Vol. 51, p. 6). American Library Association. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:53849374>

Kouis, D., & Agiorgitis, G. (2021). Library Service Platforms (LSPs) Characteristics Classification and Importance Ranking through DELPHI Method Application. *International Information & Library Review*, 53(4), 291–305. <https://doi.org/10.1080/10572317.2020.1840001>

Kouis, D., Kyprianos, K., Efthymiou, F., Koulouris, A., & Karabela, A. (2021). Migrating to a shared Library Management System: Evaluation from the perspective of librarians and lessons learned. *Library Management*, 42(6/7), 448–458. <https://doi.org/10.1108/LM-12-2020-0177>

Kouis, D., Veranis, G., Papadatou, E., & Mitrou, N. (2018). Operational and Financial Aspects for Delivering a Consortium Shared LMS - The MITOS Project. *Journal of Library Administration*, 58(5), 482–502. <https://doi.org/10.1080/01930826.2018.1468662>

Liu, G., & Fu, P. (2018). Shared Next Generation ILSs and Academic Library Consortia: Trends, Opportunities and Challenges. *International Journal of Librarianship*, 3(2), 53. <https://doi.org/10.23974/ijol.2018.vol3.2.94>

Machovec, G. (2014). Consortia and Next Generation Integrated Library Systems. *Journal of Library Administration*, 54(5), 435–443. <https://doi.org/10.1080/01930826.2014.946789>

Rosa, K., & Storey, T. (2016). American libraries in 2016: Creating their future by connecting, collaborating and building community. *IFLA Journal*, 42(2), 85–101. <https://doi.org/10.1177/0340035216646061>

Veranis, G., Kouis, D., & Efthymiou, F. (2010, April 26). Incorporation of diverse ILL Systems through an Intelligent Middleware Platform – A step forward to the one-stop Library Service. http://Vivliothmmy.Ee.Auth.Gr/755/1/Emtacl_veranis.Pdf. emtalc10, Trondheim, Norway. https://www.researchgate.net/publication/44390159_Incorporation_of_diverse_ILL_Systems_through_an_Intelligent_Middleware_Platform_-_A_step_forward_to_the_one-stop_Library_Service

ΔΙΓΛΩΣΣΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΙΚΕΦΑΛΙΔΕΣ ΣΤΟΥΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΥΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ: ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Χανταβαρίδου, Ε. Κεσίδου, Α.

Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Μακεδονίας

κατάλογοι βιβλιοθηκών, θεματικές επικεφαλίδες, ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, δίγλωσσοι κατάλογοι, αναζήτηση

Η εισήγηση αρχικά κάνει μια επισκόπηση των καταλόγων (OPAC) των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, εντοπίζοντας τις περιπτώσεις όπου υπάρχουν θεματικές επικεφαλίδες σε δύο γλώσσες (ελληνικά, αγγλικά) σε βιβλιογραφικές εγγραφές. Στη συνέχεια αναλύονται οι περιπτώσεις όπου συμβαίνει αυτό: εάν δηλαδή οι θεματικές επικεφαλίδες είναι δίγλωσσες σε όλες τις εγγραφές ή μόνο σε ορισμένες (π.χ. ελληνόγλωσσα βιβλία). Επιπρόσθετα, ερευνάται αν στις θεματικές επικεφαλίδες χρησιμοποιείται φυσική ή ανεστραμμένη γλώσσα, έμφυλοι τύποι ουσιαστικών ή ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα, αυτολεξεί μετάφραση ή ελεύθερη. Τέλος, γίνεται αναφορά στο φαινόμενο ChatGPT και την παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη και πώς αυτά επηρεάζουν την αναζήτηση στους καταλόγους βιβλιοθηκών. Οι χρήστες/χρήστριες του μέλλοντος θα χρησιμοποιούν λέξεις-κλειδιά ή τη δυνατότητα browse προκειμένου να εντοπίσουν πόρους στον κατάλογο της βιβλιοθήκης ή μήπως prompts? Και πώς αυτό επηρεάζει τους/τις επαγγελματίες της πληροφόρησης/των βιβλιοθηκών; Η εισήγηση επιχειρεί να θέσει αυτούς τους προβληματισμούς και να προτείνει νέες δεξιότητες.

Εισαγωγή

Η εισήγηση επιχειρεί να “φωτογραφίσει” τις πρακτικές των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε ό,τι αφορά τις θεματικές επικεφαλίδες στους καταλόγους τους (OPAC). Καθώς γίνεται χρήση ενός αγγλόφωνου εργαλείου, όπως οι θεματικές επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, έχει ενδιαφέρον να εξετάσουμε αν και κατά πόσο γίνεται και μετάφραση αυτών κατά την περιγραφή ελληνικών πόρων. Επιπλέον, η εισήγηση κάνει αναφορά σε παραδείγματα φυσικής και ανεστραμμένης γλώσσας θεματικών επικεφαλίδων, στη χρήση έμφυλης γλώσσας και στο νέο πεδίο που ενδεχομένως να ξεπροβάλλει με την εμφάνιση της παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης και του ChatGPT.

Θεματικές επικεφαλίδες στην ελληνική ή/και την αγγλική γλώσσα

Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες επιλέγουν να χρησιμοποιούν θεματικές επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου⁴⁴ για την θεματική περιγραφή των βιβλιογραφικών εγγραφών στους καταλόγους τους (OPAC). Οι θεματικές επικεφαλίδες εισάγονται είτε στα αγγλικά είτε στα ελληνικά είτε και στις δύο γλώσσες προκειμένου να περιγράψουν πόρους σε διάφορες γλώσσες (π.χ. ιταλικά, ισπανικά, βουλγαρικά κτλ.). Για να διαπιστώσουμε τις πρακτικές που χρησιμοποιούν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες πραγματοποιήσαμε αναζήτηση στους καταλόγους τους. Η αναζήτηση αφορούσε πρόσφατες βιβλιογραφικές εγγραφές ώστε να εντοπίσουμε τις τρέχουσες πρακτικές σε ό,τι αφορά την τυχόν μετάφραση θεματικών επικεφαλίδων. Κι αυτό διότι στο παρελθόν μια βιβλιοθήκη μπορεί να ακολουθούσε άλλη πρακτική, π.χ. αυτή της χρήσης μόνο αγγλικών θεματικών επικεφαλίδων, ενώ τώρα να χρησιμοποιεί δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες. Γνωρίζοντας πόσο δύσκολο ή αδύνατο είναι να γίνει αναδρομική διόρθωση χιλιάδων εγγραφών σε έναν κατάλογο βιβλιοθήκης, είναι λογικό να εντοπιστούν διαφορετικές πρακτικές σε πανομοιότυπες περιπτώσεις βιβλιογραφικών εγγραφών. Πρόθεσή μας είναι να συζητήσουμε ως κοινότητα τις καλύτερες λύσεις για τους/τις χρήστες/χρήστριές μας μαθαίνοντας από τις πρακτικές άλλων βιβλιοθηκών.

44 Library of Congress Subject Headings, <https://authorities.loc.gov/>

Η αναζήτηση που πραγματοποιήθηκε περιορίστηκε στους καταλόγους των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών και όχι σε άλλες πηγές εξεύρεσης πόρων (π.χ. ιδρυματικά αποθετήρια). Οι όροι αναζήτησης αφορούσαν τη λέξη “πεδίο” ή “Ελλάδα” στα ελληνικά και το 2023 ως έτος έκδοσης ή οτιδήποτε πιο πρόσφατο. Ο τύπος υλικού περιορίστηκε σε βιβλία/έντυπο υλικό. Από την συγκριτική αναζήτηση σε κάθε κατάλογο προκύπτουν τα εξής αποτελέσματα:

1. στον κατάλογο της βιβλιοθήκης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ) υπάρχουν μικτές περιπτώσεις. Υπάρχουν, δηλαδή, εγγραφές όπου χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες, τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά (π.χ. η εγγραφή 1150408 είναι ελληνικός τίτλος). Ωστόσο, υπάρχουν και εγγραφές ελληνικών βιβλίων όπου η θεματική περιγραφή γίνεται μόνο στα ελληνικά. Η παρακάτω εικόνα αποτυπώνει την προβολή MARC μιας εγγραφής (αρ.1147404):

650	4	a Συμπεριληπτική εκπαίδευση 9 386428
650	4	a Παιδιά με αναπηρία x Εκπαίδευση 9 62831
700	1	a Graham, Linda J. q (Linda Jayne) 9 496244
700	1	a Βλάχου-Μπαλαφούτη, Αναστασία 9 405867
942		2 lcc
999		d 1147404

Εικόνα 25

Χρησιμοποιούνται πεδία 650 με δεύτερο δείκτη 4 για να υποδηλώσουν ότι δεν προσδιορίζεται η πηγή της θεματικής περιγραφής⁴⁵. Το συγκεκριμένο βιβλίο ήταν μεταφρασμένος τίτλος από τα αγγλικά, όπως φαίνεται και στην απλή προβολή:

Εικόνα 2

Ενταξιακή εκπαίδευση για τον 21ο αιώνα : θεωρία, πολιτική και πρακτική /

Η τοποθέτηση ενός παιδιού, που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού, σε μια πολύβουη τάξη με ένα ζευγάρι ακουστικά ακούρωσης θορύβου και έναν βοηθό παράλληλης στήριξης για να αντιμετωπίζει τα αναπόφευκτα ξεσπάσματα του μαθητή είναι μια τακτική που δεν υιοθετείται στο όνομα της «ένταξης», αλλά εγγράφεται...

Πλήρης περιγραφή

Άλλοι συγγραφείς:	Graham, Linda J., Βλάχου-Μπαλαφούτη, Αναστασία
Μορφή:	Βιβλίο
Γλώσσα:	Ελληνικά
Έκδοση:	Αθήνα : Πεδίο, 2023.
Θέματα:	Συμπεριληπτική εκπαίδευση Παιδιά με αναπηρία > Εκπαίδευση
Συλλογή:	Κύρια

Τεκμήρια Περιγραφή Πίνακας περιεχομένων Παρόμοια τεκμήρια Λεπτομερής προβολή

Περίληψη: Η τοποθέτηση ενός παιδιού, που βρίσκεται στο φάσμα του αυτισμού, σε μια πολύβουη τάξη με ακούρωσης θορύβου και έναν βοηθό παράλληλης στήριξης για να αντιμετωπίζει τα αναπόφευκτα μαθητή είναι μια τακτική που δεν υιοθετείται στο όνομα της «ένταξης», αλλά εγγράφεται στο τ ενωμάτωσης. Πώς μπορούν οι εκπαιδευτικοί και τα σχολεία να δημιουργήσουν πραγματικά ει ικανοποιούν τις ανάγκες κάθε μαθητή; Τα ερευνητικά στοιχεία υποδεικνύουν ποιες στρατηγικές ωφέλιμα για όλους τους μαθητές, εξασφαλίζοντας παράλληλα την ένταξη των μαθητών με ανα υπάρχουν ακόμη πολλά σχολεία που εξακολουθούν να λειτουργούν με μοντέλα του 20ού αιώνα υποβιβάζουν και οδηγούν σε μειονεκτική θέση τους ανάπηρους μαθητές. Το βιβλίο παρουσιάζει θεμελιώδεις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης και τα εμπόδια στην πρόσβαση και στη συμμετ τεκμηριωμένες στρατηγικές για την υποστήριξη διαφορετικών τύπων μαθητών, όπως συγκεκρι αναλυτικό πρόγραμμα, στην παιδαγωγική και στις πρακτικές αξιολόγησης, καθώς και στη χροί επίσης τις ανάγκες των παιδιών με σωματικές, αισθητηριακές και νοητικές αναπηρίες, αλλά και σύνθετα μαθησιακά προφίλ. Με την υπογραφή κορυφαίων εμπειρογνομόνων, το βιβλίο μπορεί ουσιαστικά τους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν τις βαθιές γνώσεις που απαιτούνται προκειμ εκπαίδευση να γίνει πραγματικότητα σε όλα τα σχολεία.-- Με την υπογραφή κορυφαίων εμπει μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά τους εκπαιδευτικούς να αποκτήσουν τις βαθιές γνώσεις που σφ η ενταξιακή εκπαίδευση να γίνει πραγματικότητα σε όλα τα σχολεία. Οπισθόφυλλο του βιβλίου

Περιγραφή τεκμηρίου: Μετάφραση από : Inclusive education for the 21st century. Theory, policy and practice.

45 <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/bd650.html>

Κατά πάσα πιθανότητα οι όροι “Συμπεριληπτική εκπαίδευση” και “Παιδιά με αναπηρία–Εκπαίδευση” έχουν μεταφραστεί από τα αγγλικά και τις αντίστοιχες θεματικές επικεφαλίδες της LC. Αυτό είναι περισσότερο εμφανές στην παρακάτω περίπτωση ενός ελληνικού τίτλου όπου χρησιμοποιούνται οι δείκτες 0 (LCSH), αλλά και 4 (εγγραφή αρ.1147269):

650	4	9 428995	a Κυβερνήσεις συνασπισμού	z Ελλάδα
650	4	9 495954	a Κυβερνήσεις συνασπισμού	z Γερμανία
650	4	9 495955	a Κυβερνήσεις συνασπισμού	z Μεγάλη Βρετανία
650	4	9 181100	a Πολιτικά κόμματα	x Δίκαιο και νομοθεσία z Ελλάδα
650	4	9 25862	a Αντιπροσωπευτική κυβέρνηση και αντιπροσώπευση	
650	0	9 495956	a Coalition governments	z Greece
650	0	9 495957	a Coalition governments	z Germany
650	0	9 495958	a Coalition governments	z Great Britain
650	0	9 181101	a Political parties	x Law and legislation z Greece
650	0	9 1932	a Representative government and representation	

Εικόνα 3

Υπάρχουν, πάντως, και περιπτώσεις όπου οι θεματικές επικεφαλίδες ελληνικού τίτλου προστέθηκαν μόνο στα αγγλικά (εγγραφή αρ.1145661).

2. Στον κατάλογο του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες στους μεταφρασμένους τίτλους (π.χ. Data mining–Computer programs και Εξόρυξη δεδομένων–Προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών, εγγραφή αρ.28182625), αλλά και στους ελληνικούς (Marine spatial planning–Greece και Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός–Ελλάδα, εγγραφή αρ.28340942).
3. στον κατάλογο του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες σε ελληνικούς και μεταφρασμένους στα ελληνικά τίτλους (π.χ. εγγραφή αρ.28399249, 28130868 και 28340383).
4. στον κατάλογο του Διεθνούς Πανεπιστημίου της Ελλάδος υπάρχουν μικτές περιπτώσεις, αλλού χρησιμοποιούνται δηλαδή ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28408007 που είναι ελληνικός τίτλος) και αλλού δίγλωσσες (π.χ. εγγραφή αρ.28414615 που είναι ελληνικός τίτλος και 24925871 που είναι μεταφρασμένος τίτλος).
5. στον κατάλογο του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών υπάρχουν μικτές περιπτώσεις, αλλού χρησιμοποιούνται δηλαδή ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28348229 που είναι ελληνικός τίτλος) και αλλού υπάρχουν δίγλωσσες (π.χ. εγγραφή αρ.28360400 που είναι ελληνικός τίτλος και 2830083x που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά).
6. στον κατάλογο του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου χρησιμοποιούνται αγγλικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. 28326891 που είναι ελληνικός τίτλος) αλλά και δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28371410 που είναι μεταφρασμένος τίτλος)
7. στον κατάλογο του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28134667 που είναι ελληνικός τίτλος και 00826742 που είναι μεταφρασμένος στα ελληνικά τίτλος).

8. στον κατάλογο του Ελληνικού Μεσογειακού Πανεπιστημίου χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28284872 που είναι ελληνικός τίτλος και 28028521 που είναι δίγλωσση έκδοση).
9. στον κατάλογο του Ιονίου Πανεπιστημίου υπάρχουν μικτές περιπτώσεις, αλλού χρησιμοποιούνται δηλαδή δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.2830391x που είναι ελληνικός τίτλος) και αλλού μόνο ελληνικές (π.χ. 2842329x που είναι ελληνικός τίτλος και 28304135 που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά).
10. στον κατάλογο του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών χρησιμοποιούνται ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28257315 που είναι ελληνικός τίτλος και 28129702 που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά).
11. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Αιγαίου χρησιμοποιούνται αγγλικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. ISBN 9786185346416 που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά και ISBN 9786185668525 που είναι ελληνικός τίτλος).
12. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής Πανεπιστημιούπολη 1 χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28424451 που είναι ελληνικός τίτλος και 2799188x που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά).
13. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας υπάρχουν μικτές περιπτώσεις, δηλαδή μόνο ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28311760 που είναι ελληνικός τίτλος) και δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28171779 που είναι τίτλος μεταφρασμένος στα ελληνικά).
14. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας χρησιμοποιούνται ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28303970 που είναι ελληνικός τίτλος), αλλά και δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες τόσο στους μεταφρασμένους στα ελληνικά τίτλους (π.χ. εγγραφή αρ.28386267) όσο και στους ελληνικούς (π.χ. εγγραφή αρ.28364405)
15. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων χρησιμοποιούνται ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες στους ελληνικούς (π.χ. εγγραφή αρ.28355763), αλλά και στους μεταφρασμένους τίτλους (π.χ. εγγραφή αρ.28332076)
16. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Κρήτης χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.000453798 που είναι ελληνικός τίτλος και 000346009 που είναι μεταφρασμένος τίτλος).
17. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.98858 που είναι μεταφρασμένος τίτλος και 97670 που είναι ελληνικός).
18. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Πατρών χρησιμοποιούνται ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.217896 που είναι ελληνικός τίτλος και 213010 που είναι μεταφρασμένος τίτλος).
19. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Πειραιώς χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.1/55353 που είναι μεταφρασμένος τίτλος και 1/55355 που είναι ελληνικός)
20. στον κατάλογο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.10058089 που είναι μεταφρασμένος τίτλος και 10058088 που είναι ελληνικός τίτλος)

21. στον κατάλογο του Παντείου Πανεπιστημίου χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28130868 που είναι μεταφρασμένος τίτλος και 28426423 που είναι ελληνικός).
22. στον κατάλογο του Πολυτεχνείου Κρήτης χρησιμοποιούνται δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28153753 που είναι ελληνικός τίτλος και 27559609 που είναι μεταφρασμένος).
23. στον κατάλογο του Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου υπάρχουν μικτές περιπτώσεις, χρησιμοποιούνται δηλαδή τόσο δίγλωσσες θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.28142615 που είναι ελληνικός τίτλος και 28054714 που είναι μεταφρασμένος), αλλά και αποκλειστικά ελληνικές (π.χ. εγγραφή αρ.28409723 που είναι ελληνικός τίτλος).
24. στον κατάλογο της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών χρησιμοποιούνται ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (π.χ. εγγραφή αρ.10073502)

Φυσική γλώσσα και ανεστραμμένοι όροι

Οι θεματικές επικεφαλίδες της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου άλλοτε χρησιμοποιούν φυσική γλώσσα (π.χ. Information visualization) και άλλοτε ανεστραμμένη (π.χ. Algebras, Linear). Οι ελληνικές θεματικές επικεφαλίδες (Θ.Ε.) των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε ορισμένες περιπτώσεις ακολουθούν το παράδειγμα της αγγλικής ορολογίας κατά την μετάφραση, δηλαδή την ανεστραμμένη γλώσσα, ενώ σε άλλες χρησιμοποιούν φυσική γλώσσα για να μεταφράσουν ανεστραμμένο όρο. Έπειτα από αναζητήσεις στον Ενιαίο Κατάλογο Συνεργατικού Δικτύου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών⁴⁶(ΕΚ) και τον κατάλογο του Πανεπιστημίου Μακεδονίας (ΠΑΜΑΚ) παρατηρούμε πως:

- Η Θ.Ε. “Information visualization” μεταφράζεται, επίσης, σε φυσική γλώσσα ως *Απεικόνιση πληροφοριών* ή *Οπτικοποίηση πληροφοριών* ή *Οπτικοποίηση πληροφορίας* (ΕΚ) και ως *Οπτικοποίηση πληροφορίας* (ΠΑΜΑΚ)

Περισσότερα στοιχεία για το τεκμήριο	
Περιγραφή	566 σ. ; 24 εκ.
Σημείωση	Περιλαμβάνει ευρετήριο. Μετάφραση του: R for data science :import, tidy, transform, visualize, and model data.
Θέμα	Εξόρυξη δεδομένων -- Προγράμματα ηλεκτρονικών υπολογιστών. Απεικόνιση πληροφοριών -- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές. R (Γλώσσα προγραμματισμού). Data mining -- Computer programs. Information visualization -- Computer programs. R (Computer program language). Big data. Databases.
Άλλη μνεία	Grolemund, Garrett. Συγγραφέας. Στάμος, Γιώργος. Μεταφραστής.
ISBN	9789606452369 (χαρτόδ.)

Εικόνα 4

⁴⁶ <https://opac.seab.gr/> Από τον σύνδεσμο αυτό γίνεται αναζήτηση στις συλλογές των Ιδρυμάτων: ΑΣΠΑΙΤΕ, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Διεθνές Πανεπιστήμιο Ελλάδος, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Πολυτεχνείο Κρήτης, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

- η Θ.Ε. “Algebras, Linear” μεταφράζεται ως *Άλγεβρα, Γραμμική ή Άλγεβρες, Γραμμικές ή Γραμμική άλγεβρα* (ΕΚ) και *Άλγεβρα, Γραμμική* (ΠΑΜΑΚ). Εδώ υπάρχει διαφοροποίηση ως προς την ανεστραμμένη γλώσσα. Επίσης, χρησιμοποιείται τόσο ο ενικός όσο και ο πληθυντικός αριθμός, είτε για να γίνει αυτολεξεί μετάφραση είτε για να πλησιάζει η Θ.Ε. τη φυσική γλώσσα των χρηστών/χρηστριών.

Περισσότερα στοιχεία για το τεκμήριο

Περιγραφή	vi, 275 σ. : εικ., πίν. ; 24 εκ.
Βιβλιογρ. σημ.	Περιλαμβάνει βιβλιογραφίες και ευρετήριο.
Θέμα	Γραμμική άλγεβρα. Algebras, Linear. Algebras, Linear -- Textbooks.
ISBN	9789604183067 (σκληρόδετο)

Εικόνα 5

- η Θ.Ε. “Privacy, Right of” μεταφράζεται ως *Δικαίωμα ιδιωτικής ζωής ή Ιδιωτική ζωή, Δικαίωμα στην ή Ιδιωτικότητα, Δίκαιο της* (ΕΚ) και *Ιδιωτικού βίου, Δικαίωμα του* (ΠΑΜΑΚ). Και εδώ υπάρχει διαφοροποίηση ως προς την ανεστραμμένη γλώσσα.

Περισσότερα στοιχεία για το τεκμήριο

Περιγραφή	xx, 463 σ. ; 25 εκ.
Βιβλιογρ. σημ.	Περιλαμβάνει βιβλιογραφικές παραπομπές και ευρετήριο.
Θέμα	Ατομικά δικαιώματα. Δικαίωμα ιδιωτικής ζωής. Ατομικά δικαιώματα -- Κύπρος. Δίκαιο -- Κύπρος. Εντάλματα (Δίκαιο)
ISBN	9789606543661

Εικόνα 6

- η Θ.Ε. “Computer crimes” μεταφράζεται ως *Εγκλήματα πληροφορικής ή Ηλεκτρονικά εγκλήματα* (ΕΚ) και ως *Πληροφορικά εγκλήματα* (ΠΑΜΑΚ). Εδώ γίνεται ελεύθερη μετάφραση και όχι αυτολεξεί (π.χ. υπολογιστών εγκλήματα) ώστε η Θ.Ε. να πλησιάζει την φυσική γλώσσα των χρηστών/χρηστριών.

Περισσότερα στοιχεία για το τεκμήριο

Περιγραφή	211 σ. ; 22 εκ.
Σειρά	Σύγχρονα νομικά μελετήματα ; 14 Σύγχρονα νομικά μελετήματα ; 14
Βιβλιογρ. σημ.	Βιβλιογραφία: σ. 201-211
Θέμα	Εγκληματολογία Εμπορικά εγκλήματα Εγκλήματα πληροφορικής Αδικήματα υπαλλήλων

Εικόνα 7

- η Θ.Ε. “Economics, Mathematical” μεταφράζεται ως *Οικονομική, Μαθηματική* ή *Οικονομικά μαθηματικά* (ΕΚ) και ως *Οικονομικά μαθηματικά* (ΠΑΜΑΚ). Κι εδώ χρησιμοποιείται φυσική γλώσσα στη μετάφραση αντί για ανεστραμμένη.

Περισσότερα στοιχεία για το τεκμήριο

Περιγραφή	905 σ. : σχημ. : 28 εκ.
Σημείωση	Περιέχει ευρετήριο όρων.
Θέμα	Economics, Mathematical. Οικονομικά μαθηματικά.
Άλλη μνεία	Hoy, Michael, 1953- Κυρίτσης, Γιάννης Επιμελητής. Σοκοδήμος, Ανδρέας Μεταφραστής.
ISBN	9789600115352

Εικόνα 8

Έμφυλη γλώσσα

Τα τελευταία χρόνια γίνεται προσπάθεια τόσο από κοινωνικούς φορείς όσο και από την Πολιτεία για χρήση μη σεξιστικής γλώσσας στα δημόσια έγγραφα και το δημόσιο λόγο (Γκασούκα και Γεωργαλλίδου, 2018). Στην ελληνική γλώσσα, όπως και σε πολλές έμφυλες γλώσσες, το αρσενικό γένος χρησιμοποιείται πολλές φορές για να δηλώσει γενικά γυναίκες και άντρες (π.χ. οι Έλληνες), ενώ το θηλυκό γένος χρησιμοποιείται μόνο όταν γίνεται αναφορά στο γυναικείο φύλο (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2018). Παραδείγματα βιβλιογραφικών εγγραφών από τους καταλόγους των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών δείχνουν πως υπάρχει αυτή η πρακτική. Για παράδειγμα, ο τίτλος βιβλίου *Η γυναικεία επιχειρηματικότητα στην ελληνική ύπαιθρο* έχει Θ.Ε. *Γυναίκες επιχειρηματίες* (ΠΑΜΑΚ). Αυτή η Θ.Ε. χρησιμοποιείται για να περιγράψει θεματικά μόνο βιβλία που αφορούν σε γυναίκες. Αντίστοιχα, ο τίτλος *Gendered fields: rural women, agriculture and environment* έχει Θ.Ε. *Γυναίκες στην αγροτική ανάπτυξη, Αγρότισσες και Γυναίκες στη γεωργία* (Πάντειο). Ο ίδιος τίτλος έχει Θ.Ε. *Γυναίκες–Κοινωνικές συνθήκες και Αγρότες* (Παν. Πατρών) προκειμένου να περιγράψει την έμφυλη διάσταση. Δεν χρησιμοποιείται, δηλαδή, η Θ.Ε. *Αγρότισσες*.

Αντίστοιχα, ο τίτλος *Η ψυχολογία της υπεροχής στον αθλητισμό* περιγράφεται θεματικά με τη Θ.Ε. *Αθλητές–Ψυχολογία* (ΠΑΜΑΚ) και δε γίνεται χρήση και του θηλυκού γένους, δηλαδή *Αθλήτριες–Ψυχολογία*.

Έπειτα από τις οδηγίες της Πολιτείας για χρήση μη σεξιστικής γλώσσας ίσως πρέπει να αναθεωρήσουμε τον τρόπο που περιγράφουμε θεματικά τους πόρους των συλλογών μας. Αυτό θα πρέπει να γίνει με τρόπο επιστημονικό και συλλογικό έπειτα από διάλογο και ανταλλαγή απόψεων, καθώς θα επιφέρει πολύ μεγάλες αλλαγές στους καταλόγους μας. Ακόμα κι αν φαίνεται ανέφικτη μια τέτοια αναδρομική αλλαγή από άποψη κόστους, χρόνου και διαθέσιμου προσωπικού, ίσως μπορεί να γίνει μια συζήτηση για μελλοντικές πρακτικές. Έτσι θα είμαστε περισσότερο έτοιμοι και έτοιμες να εφαρμόσουμε αυτές τις αλλαγές όταν παρουσιαστεί η ευκαιρία.

Παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη και κατάλογοι βιβλιοθηκών

Μετά την εντυπωσιακή εμφάνιση του ChatGPT⁴⁷ τον Νοέμβριο 2022 φαίνεται πως η παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη ή generative artificial intelligence έχει κατακλύσει το διαδίκτυο και τις θεματικές των συνεδρίων. Είναι πολύ εντυπωσιακό το πώς μια εφαρμογή μπορεί να κάνει διάλογο με έναν άνθρωπο ακόμα και στα ελληνικά. Η ευκολία με την οποία το ChatGPT επιστρέφει άμεσα αληθοφανείς απαντήσεις που πολλές φορές είναι ακριβείς μάς βάζει σε σκέψεις για το μέλλον πολλών επαγγελμάτων. Σε ό,τι αφορά τους καταλόγους βιβλιοθηκών (OPAC) ίσως έχει αλλάξει για πάντα το μέλλον της αναζήτησης όπως το ξέραμε. Κι αυτό διότι έχουμε εκπαιδευτεί και έχουμε εκπαιδεύσει τους χρήστες/χρήστριες να χρησιμοποιούν εισαγωγικά, τελεστές Boole ή σύμβολα μπαλαντέρ στο πλαίσιο αναζήτησης της ιστοσελίδας του καταλόγου προκειμένου να εντοπίσουν ένα βιβλίο. Πόσο επίκαιρα είναι αυτά πια; Αν έχουμε περάσει στην εποχή όπου γίνεται διάλογος με έναν υπολογιστή, πόσο επίκαιρες είναι οι ανεστραμμένες θεματικές επικεφαλίδες; Διότι ο υπολογιστής δεν θα ζητά πλέον να βάλουμε τελεστές Boole. Θα κατανοεί όλο και περισσότερο, όλο και καλύτερα αυτό που θέλουμε να ψάξει σε φυσική γλώσσα. Εάν πλησιάζει μια τέτοια εποχή, πρέπει να παρακολουθούμε τις εξελίξεις στην τεχνητή νοημοσύνη και να ετοιμαζόμαστε για ένα νέο πεδίο πληροφόρησης, καταλογογράφησης και πληροφοριακής παιδείας χωρίς φόβο, αλλά με περιέργεια και θέληση για νέες προκλήσεις.

Συμπεράσματα

Οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες μέσα από τις Θ.Ε. των καταλόγων τους χρησιμοποιούν τις αγγλικές Θ.Ε. της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου, αλλά πολύ συχνά τις μεταφράζουν στα ελληνικά προκειμένου να βοηθήσουν ενδεχομένως τους/τις χρήστες/χρήστριες των καταλόγων τους. Οι μεταφρασμένες Θ.Ε. δεν ακολουθούν πάντα την πρακτική της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου σε ό,τι αφορά την ανεστραμμένη γλώσσα, αλλά μεταφράζουν και σε φυσική γλώσσα. Πιθανότατα για να βοηθήσουν και πάλι τους/τις χρήστες/χρήστριες. Αναφορικά με την έμφυλη γλώσσα στις Θ.Ε. είναι νωρίς να μιλάμε για μη σεξιστικές πρακτικές, καθώς οι κατάλογοι αντικατοπτρίζουν την κοινωνική πρακτική της χρήσης αρσενικού γένους κατά την περιγραφή. Ωστόσο, οφείλουμε να συζητάμε τις εξελίξεις ώστε να περάσουμε σε μια νέα εποχή θεματικής περιγραφής όταν ωριμάσουν οι συνθήκες. Τέλος, η παραγωγική Τεχνητή Νοημοσύνη πιθανά να φέρει τα πάνω-κάτω και στις μέχρι τώρα πρακτικές των βιβλιοθηκών. Συγκεκριμένα, η αναζήτηση στους καταλόγους και η θεματική περιγραφή των πόρων να πλησιάζουν ολοένα και περισσότερο στο μέλλον τη φυσική γλώσσα και επικοινωνία και όχι τη γλώσσα των υπολογιστών που χρησιμοποιεί τελεστές Boole και σύμβολα.

47 <https://chat.openai.com>

Βιβλιογραφία

Γκασούκα, Μαρία και Γεωργαλλίδου, Μαριάνθη (2018). *Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας των φύλων. Διαθέσιμο από: <https://isotita.gr/wp-content/uploads/2018/01/Οδηγός-μη-σεξιστικής-γλώσσας.pdf>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2018). *Ουδέτερη ως προς το φύλο γλώσσα*. Διαθέσιμο από: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187093/GNL_Guidelines_EL-original.pdf

Σαραντάκος, Νίκος και Τοράκη, Κατερίνα (2021). Έμφυλοι τύποι ουσιαστικών: Θηλυκά ουσιαστικά επαγγελματών, αξιωμάτων και συναφών ιδιοτήτων, στο “13ο Συνέδριο “Ελληνική γλώσσα και ορολογία”, 11-13 Νοεμβρίου 2021. Διαθέσιμο από: https://www.eleto.gr/download/Conferences/13th%20Conference/Papers-and-speakers/13th_33_23_29_IordanidouA_KrimpasP_MantzariE_PantazaraM_SarantakosN_TorakiK_Paper_V05_Teliko.pdf

Χανταβαρίδου, Ελισάβετ (2023). Έμφυλη και συμπεριληπτική γλώσσα και ορολογία στις βιβλιοθήκες. *14ο Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας*, 9-11 Νοεμβρίου 2023.